

АЛЕКСАНДАР НОВАКОВИЋ

ДУГО ПУТОВАЊЕ КРОЗ САН

(Борис Лазић, *Очинсїво*, Друштво за афирмацију културе –
Пресинг, Младеновац 2023)

Опус Бориса Лазића, српског писца средње генерације (1967), чини импресивна библиографија састављена од седамнаест наслова поезије, путописа и романа. Ваља напоменути да је Лазић доктор славистике и предавач. Сви побројани подаци могу, али и не морају имати везе са романом *Очинсїво*. Могу јер је у питању интригантна деконструкција романескне структуре, а не морају с обзиром на то да је Лазићево дело везано у великој мери за ониричко, онострано, које није страно ауторима без обзира на њихово образовање. Иако су, повремено, онострано, настало у сну, као и они базични, хтонски страхови већ третирани у нашој књижевности, ова књига је посебна по томе што се, понајвише, састоји од снова и њихових описа. Искреност аутора, која повремено иде до сурових детаља, зачуђује. Притом, рећи ће неки, чему служи препричавање сна? Али треба знати како препричати било коју причу и, кроз нарацију, додати јој нове, узбудљиве елементе и сагледати је из другог угла. Лазић је ерудита, књижевник којем нису непознати путеви и странпутице људске душе, те самим тим не чуди да је овај врсни писац, који је био у најужој конкуренцији за НИН-ову награду, преноси читаоцима одблеске свести и подсвести с кристално јасном визијом и приповедачким даром с каквим се ретко ко од његових савремених колега у Србији може мерити.

Очинсїво је атипичан роман за наше културно подручје и због тога што се у њему преплићу поезија, снови и кратке мисли које делују као да су део збирке која дубином мисли подсећа на Андрићеве *Знакове њоред њуџа*. Подељена у целине: „Ходите к мени”,

„Ходочашће”, „Ритуал”, ова књига приказује унутрашњи развојни пут протагонисте, иако делује да његове мисли и слике из снова прилично меандрирају и не постоји, наизглед, неки чврст систем за добро скројени роман. Но, оно што се појављује у сновима главног јунака нема везе толико са психоаналитичким приступом и Сигмундом Фројдом већ делује, по свом мистицизму и ритуалности, пре као предмет проучавања Карла Густава Јунга. Нема, дакле, директног повезивања секса и смрти, нити рашчлањавања грађе на готово научни начин (и то не због вечито непроверене скаске о томе како се психоанализа не може применити на Србе) већ је реч о томе, да парафразирам барда са Ејвона, *јосије сивари на небу и на Земљи које се психологијом не могу још још описати*.

Унезмиравајући призори са кафкијанском класустрофобичношћу су укрштени са путеним и макабричким. Оно што се може осетити док се читају странице на којима се описују страх од смрти и брига за потомство, које је, опет, не само љубав родитеља већ и својеврсно огледало њихових сопствених тежњи и жеља, је својеврсна метафизичка мучнина и осећај недоречености. Ни ово није необично с обзиром да се бројне Лазићеве ноћне море и кошмари (мада има и оних зачудних, повезаних неретко са земљама Трећег света (Лазић је, иначе, приређивач књиге старе мексичке поезије *Лейтири од оисидијана и жага*) дешавају у леденим ходницима, предворјима, симболима моћи банака, корпорација или седишта државних органа. Ти простори нису случајно изабрани, јер се у њима душа губи, никад не стиче, а неретко се и одлучује о томе које ће главе летети.

Прво поглавље, „Ходите ка мени”, је, заправо, инспирисано одломком из Јеванђеља по Матеји: „Дођите к мени сви који сте изморени и оптерећени, и ја ћу вас ојачати. Узмите мој јарам на себе и учите од мене, јер ја сам благ и понизан у срцу, и наћи ћете ојачање. Јер мој јарам је лаган и мој терет је лако носити” (Матеј 11: 28: 30) Ово су, заправо, Христове речи којима позива своје ученике да га следе. Подразумева се да овај наслов није случајан и да га не треба, с друге стране, схватати праволинијски. Роман *Очинство* поседује пре свега духовну димензију, не нужно религијску. Оно почиње са рођењем, детињством, првом спознајом смрти (испрва директно: снажна, потресна сцена којој приповедач присуствује на железничкој станици, а потом и на суптилнији начин, кроз стихове „Нирване” Владислава Петковића Диса) те неухватљивост женске лепоте и љубави. Као и мисли у свакодневном животу, тако и слике које се нижу у роману на први поглед веома неповезане (помислите само шта вам сваког дана прође кроз главу а да нема никакве везе са оним што чините или планирате да

урадите), али се не може говорити о роману тока свести већ пре о склапању снова који вас бацају у младост да бисте се муњевито вратили у садашњост и схватили да сте времешни и да вам је за ход потребан штап. Неке би ово лутање кроз времена подсетило на *Временску сирелу* Мартина Ејмиса, или на поступак који је користио Курт Вонегат у *Кланици њеј*. Но, оно што јасно повлачи границу је последњи сан, иницијација, ритуално спајање мушкарца и жене, прелазак у свет одраслих.

„Ходочашће”, друго поглавље, започиње на својеврсном олтару, на којем се завршило претходно поглавље. Није реч, наравно, о конвенционалном ходочашћу или хаџилуку, који би били прва асоцијација, већ о кретању према сопственом смислу и самоостварењу које је субјективно и варљиво. Протагониста пролази поред храмова, богомоља, кроз монотеистичко и шаманско, са приповедачким сликама које поседују дистопијске елементе налик на оне у роману Кормака Макартија, *Луш*, лутање оца и сина кроз (пост)апокалиптички свет. Да подсетим, у овом роману, у ситуацији која је готово безизлазна, дете пита свог родитеља зашто настављају даље, на шта добија одговор да морају да носе и чувају пламен. У питању није прометејски пламен, већ она искра људскости, наде, живота који тежи да победи и оно што се чини неуништивим, непобедивим, сувише моћним да би се нашле праве речи за то, а описивању те борбе најближи је био велшки песник Дилан Томас: „Не отићи лаганим кораком у ту добру ноћ”. Свет Ходочашћа је разбијен у парампарчад, у њему Христ на Глави шећера више нема руке, немоћна техника беспомоћно виси а записи из прошлих времена се могу наћи на страницама заборављеног телефонског именика. Катаклизма модерног доба се повезује са пропашћу старе, мајанске цивилизације, чије су небројене књиге спалили католички свештеници и конквистадори. Узнемиравајуће истине које су записиване у делима разорене цивилизације нису одговарале колонистима, баш као што ни бројни антички мислиоци нису одговарали раним хришћанима па је само мали део тих дела дочекао модерно доба.

У трећем поглављу, „Обред”, наратор се враћа у адолесценцију. Његов живот се на први поглед обнавља, али се, у ствари, враћа назад, регресира, и то представља својеврсну смрт оног који је био. Не постоји равна линија у животу, каква се очекује, а животна доба су се испреметала. И породични односи су се променили: син исто-времено може бити брат. Оно чему се протагониста враћа је, заправо, оно што доноси живот и покреће свет, а то је жена: спајање с њом, брак, њен порођај, то су све обреди који се провлаче кроз ово поглавље и остављају велики број отворених питања. Заправо, завршетак (о којем не бих писао јер је на читатељкама/читаоцима

да просуде) може заузети и неко друго место у књизи, која се може читати, на неки начин, као Библија: коју год страницу да отворите, на њој ће се налазити мала, заокружена целина, која може да се схвати како као мисао, песма или кратка белешка везана за снове, тако и као део веће целине. Укратко, *Очинсџи*во можете читати од стране 23 или 46 или, чак, 1.

Лазићев роман јесте ексклузива у нашој књижевности, у којој најчешће постоји линеарна наратија, или пак, сећање у прошлост и будућност у односу на главни приповедачки ток *flashback, flash-forward*. Наше је време, поготово на овим просторима, измештено, изврнуто, у њему се стално мешају слике прошлости и будућности, а често, у главама појединаца, живе паралелно. Долази, самим тим, до великих политичких, друштвених, економских али и духовних, интелектуалних ломова. Оно што остаје је, наравно, живот, она искра коју треба пренети даље и они који остају иза нас, кћери и синови, као и запитаност над њиховом судбином. Кључ овог романа постоји и налази се у свему горе наведеном, у 21. веку, у страху од краја али и од новог почетка (што, заправо, апокалипса значи на старогрчком), али и код великог броја аутора који су ишли путем деконструкције класичне романескне структуре. Сетимо се Џојса и његовог *Финегановој бдења*, *Марфија* Семјуела Бекета или *Луге љубави* Андреа Бретона. Но, аутор *Очинсџи*ва је, да не буде забуне, написао читљиво дело у којем доминирају језгровите, сликовите реченице, које остављају простора публици да домашта призоре које он износи те постоји веза, ма како танано изгледала, а мајсторски упредена, која повезује, не само стилски и по осећању, поглавља овог романа. Она је на велики поглед невелика, али таква је и она искра коју чувамо и преносимо, од једног до другог људског бића, од мајке и оца до кћери и сина.